

«ΑΕΙΦΟΡΙΑ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ: ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΛΑΔΑΣ ΤΟΥ ΑΙΘΩΝΑ ΜΕ ΤΗ ΜΕΘΟΔΟ PROJECT»

Ματζάνος Δημήτριος, Δάσκαλος, Master στην «Περιβαλλοντική Εκπαίδευση», Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Τμήμα Επιστημών της Αγωγής και του Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού, Διεύθυνση Δωδώνης 3, Τ.Κ. 85100, Ρόδος, e-mail: psemper04003@rhodes.aegean.gr, τηλ.2241032451, 6977507617, Αποσπασμένος στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: περιβαλλοντική εκπαίδευση, τοπικό περιβάλλον, περιβαλλοντικές στάσεις, αειφορία, είδη προς εξαφάνιση, προστατευόμενες περιοχές, βιοποικιλότητα

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Επιστημονική έρευνα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τα τελευταία χρόνια, τα περιβαλλοντικά προβλήματα αυξάνουν με ραγδαίο ρυθμό. Παρ' όλο το σκεπτικισμό και την ευαισθητοποίηση των ανθρώπων, δεν κατέστη δυνατόν να περιοριστούν αυτά τα προβλήματα.

Κατανοώντας την αλληλεξάρτηση των περιβαλλοντικών γνώσεων με στάσεις, αξίες και συμπεριφορές, κρίνεται απαραίτητη η διεξαγωγή ερευνητικών μελετών που να προσανατολίζονται στις διαδικασίες τροποποίησης των ήδη υπάρχουσών γνώσεων και στάσεων σε ορθές περιβαλλοντικά συμπεριφορές με σκοπό την αειφόρο ανάπτυξη ως τη μοναδική λύση για την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών ζητημάτων.

Η παρούσα εργασία προσπαθεί να ερευνήσει κατά πόσο η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, μέσα από προγράμματα Π.Ε. με τη μέθοδο project μπορούν να αλλάξουν τις στάσεις των μαθητών προς θετική συμπεριφορά απέναντι στο περιβάλλον και να διαμορφώσουν υπεύθυνους πολίτες που θα συμβάλλουν στην αειφόρο ανάπτυξη και την προστασία του περιβάλλοντος.

ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Βασικός σκοπός της έρευνας είναι η διερεύνηση και καταγραφή των στάσεων των μαθητών/τριών του Δημοτικού σχολείου απέναντι στο περιβάλλον γενικότερα, όσο και σε σχέση με την προστασία σπάνιων ειδών και αξιοποίησης περιοχών όπως της κοιλάδας του Αίθωνα. Θα διερευνηθούν δηλαδή οι γνώσεις των παιδιών, οι στάσεις τους και η ενεργός εμπλοκή τους σε θέματα περιβάλλοντος πριν και μετά από την εκπόνηση προγράμματος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης με τη μέθοδο project με θέμα «Η κοιλάδα του Αίθωνα».

Οι σχετικά λίγες έρευνες για το συγκεκριμένο ζήτημα, καθιστά την παρούσα έρευνα σημαντική, καθώς υπάρχει η διαπίστωση ότι οποιαδήποτε προσπάθεια τροποποίησης των στάσεων των ανθρώπων απέναντι στο περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη, θα πρέπει να ξεκινάει από τις γνώσεις τους σχετικά με αυτό και με τα διάφορα οικολογικά προβλήματα (Φώκιαλη, 2005).

ΜΕΘΟΔΟΣ - ΜΕΣΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η παρούσα έρευνα προσπαθεί να διερευνήσει τις στάσεις των μαθητών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης καθώς και το γνωστικό τους υπόβαθρο σχετικά με το περιβάλλον -τόσο τοπικό, όσο και ευρύτερο- μέσα από προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης πριν και μετά την εκπόνησή τους

Γι' αυτό το λόγο αυτό επιλέχθηκε η μελέτη περίπτωσης «Η κοιλάδα του Αίθωνα» με τη μέθοδο project, με στόχους τη διερεύνηση των γνώσεων και την επέκτασή τους, την ανίχνευση των στάσεων των μαθητών και τη διαμόρφωσή τους, τους τρόπους με τους οποίους οι μαθητές μαθαίνουν μέσα από την τυπική εκπαίδευση με τα προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης κι αν αυτά πετυχαίνουν τους σκοπούς τους (Αναστασάτος, 2005).

Ο βασικός πυρήνας της μελέτης μας είχε ως βασική στόχευση την καταγραφή των γνώσεων και των στάσεων των μαθητών στα περιβαλλοντικά ζητήματα και στο τοπικό χώρο όπου ζουν, κινούνται και δραστηριοποιούνται, να ευαισθητοποιηθούν οικολογικά και μέσω του προγράμματος

να γίνει επαύξηση των γνώσεών τους και των στάσεών τους σε περισσότερο φιλικές προς το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη. Παρόλο που η μελέτη περίπτωσης δεν μπορεί να γενικευτεί, ωστόσο η αξία της είναι μεγάλη σε σχέση με τις λειτουργίες της, την καταλληλότητα και την επάρκειά της για τον ερευνητή (Αναστασάτος, 2005).

Επιλέχτηκε το 2^ο Δημοτικό Σχολείο Αρχαγγέλου διότι βρίσκεται στο Δήμο Αρχαγγέλου, ο οποίος έχει στα όρια του την «Κοιλάδα του Αίθωνα». Κατασκευάστηκε το μέσο συλλογής των δεδομένων, δηλαδή το ερωτηματολόγιο που περιέχει ένα εισαγωγικό κείμενο το οποίο απευθύνεται στους μαθητές, ακολουθούν τα ατομικά στοιχεία και τέλος οι ερωτήσεις που είναι 24 και αφορούν τρία πεδία: γνώσεων, στάσεων, αειφορίας.

Η έρευνα διεξήχθη το χρονικό διάστημα από τον Οκτώβριο μέχρι και τον Απρίλιο του σχολικού έτους 2005-2006.

Τα ερωτηματολόγια μοιράστηκαν πριν από την εκπόνηση του προγράμματος (περίοδος αρχές Οκτωβρίου), και μετά την πραγματοποίηση του προγράμματος (περίοδος τέλος Απριλίου), αφού έγιναν οι απαραίτητες αποσαφηνίσεις.

Ακολούθησε η εκπόνηση του προγράμματος «Κοιλάδα του Αίθωνα» διάρκειας 7 μηνών. Καθορίστηκε ο σκοπός του προγράμματος καθώς και οι επιμέρους στόχοι, ο ρόλος του δασκάλου, ο χωρισμός σε ομάδες, και οι δραστηριότητες σε κάθε μάθημα στα πλαίσια της διαθεματικότητας. Ακολουθήθηκαν οι φάσεις του project όπως αναφέρονται στο θεωρητικό μέρος της παρούσας εργασίας και τέλος έγινε η αξιολόγηση. (Κόνσολας, 2005).

Τα αποτελέσματα της έρευνας έδωσαν στοιχεία κατά πόσο ένα πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης μπορεί να διαμορφώσει στάσεις και τάσεις συμπεριφοράς θετικές απέναντι στο περιβάλλον, στα σπάνια ζώα και γενικά στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και της αειφόρου ανάπτυξης. Στη βάση αυτή τέθηκαν από την αρχή τα ερωτήματα της έρευνας.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Στο πλαίσιο της ερευνητικής μας εργασίας, μπορούμε να διατυπώσουμε τα εξής συμπεράσματα:

Οι μαθητές/τριες που συμμετείχαν στην παρούσα έρευνα ως επί το πλείστον, είχαν το θεωρητικό υπόβαθρο για θέμα σχετικά με το περιβάλλον και τα περιβαλλοντικά προβλήματα, χωρίς όμως να γνωρίζουν λεπτομέρειες και βασικές έννοιες γύρω από αυτό.

Παρ' όλο που οι μαθητές/τριες γνωρίζουν έννοιες σχετικές με το περιβάλλον, ωστόσο δεν έχουν αποσαφηνίσει βασικές έννοιες, όπως βιοποικιλότητα, προστατευόμενες περιοχές, αειφορία. Οι μαθητές/τριες κατείχαν αποσπασματικές γνώσεις οι οποίες μετά την πραγματοποίηση του Π.Π.Ε. στο μεγαλύτερο ποσοστό των μαθητών που συμμετείχαν σε αυτό έγιναν κατανοητά. Η μέθοδος που ενδείκνυται σε αυτά τα προγράμματα είναι, μεταξύ άλλων, και η μέθοδος project, που όπως διαφαίνεται από την παρούσα εργασία, μπορεί να προσφέρει στους μαθητές/τριες τις γνώσεις γύρω από το περιβάλλον, τα περιβαλλοντικά ζητήματα και την αειφόρο ανάπτυξη.

Οι στάσεις μπορούν να μεταβληθούν και να γίνουν θετικότερες ως προς το περιβάλλον όπως αυτό διαφαίνεται από τις απαντήσεις των παιδιών όπου η συντριπτική πλειοψηφία εκδηλώνει θετική πρόθεση συμπεριφοράς.

Οι γνώσεις των παιδιών για το τοπικό περιβάλλον, (κοιλάδα του Αίθωνα) είναι αποσπασματικές και οφείλονται στις πληροφορίες που έχουν από τους φίλους, τους γονείς τους και την τοπική κοινωνία. Η τυπική εκπαίδευση (Π.Π.Ε.) μπορεί να δώσει τις απαραίτητες γνώσεις και να γίνει αποσαφήνιση εννοιών γύρω από το τοπικό περιβάλλον.

Τα ευρήματά μας δείχνουν ότι η γνώση συσχετίζεται με τις στάσεις και ότι περισσότερη γνώση και αποσαφήνιση εννοιών σχετικών με το περιβάλλον οδηγεί σε θετικότερη (φιλικότερη) συμπεριφορά απέναντι στο περιβάλλον, περιβαλλοντικά πιο υπεύθυνες συμπεριφορές.

Αξιοσημείωτη θετική συνάφεια αναδείχθηκε μεταξύ της κατανόησης εννοιών, όπως βιοποικιλότητα, είδη προς εξαφάνιση, σπάνια είδη, αειφορία, προστατευόμενες περιοχές και της λεκτικής δέσμευσης για πρόθεση θετικής στάσης ως προς αυτά τα περιβαλλοντικά ζητήματα. Ένα Πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης μπορεί να συμβάλει στη γνώση της αειφορίας και στην ανάληψη πρωτοβουλιών και δράσεων για την αειφόρο ανάπτυξη της τοπικής και όχι μόνο

κοινωνίας.

Γενικά λοιπόν μπορούμε να ισχυριστούμε ότι, η μόνη τεκμηριωμένη επιστημονικά γνώση παρέχεται μέσα από την εκπαιδευτική διαδικασία και το χώρο του σχολείου. Ο ρόλος του σχολείου, όντως διαπιστώθηκε μέσα από τα προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης που έχουν εκπονηθεί στα σχολεία. Γιατί σε όσα προγράμματα υπήρχε γόνιμη και διαλεκτική συνεργασία της φιλοσοφίας της φύσης και της οικολογίας, εξήχθησαν συμπεράσματα και διατυπώθηκαν προτάσεις για την επαναδιαμόρφωση της σχέσης των ανθρώπων με το περιβάλλον και αναγνωρίστηκε η ανάγκη για μια υπεύθυνη περιβαλλοντικά συμπεριφορά απέναντι σ' αυτό.

Επομένως, η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και μάλιστα στην αιφορική της διάσταση, φαντάζει ως η μοναδική διέξοδο από τα μεγάλα περιβαλλοντικά προβλήματα που μαστιίζουν σήμερα τον πλανήτη. Ωστόσο η περιβαλλοντική εκπαίδευση από μόνη της δεν μπορεί να λειτουργήσει ως μετασχηματιστικός φορέας κοινωνικών, παραγωγικών και πολιτικών αλλαγών, αν δεν συνοδευτεί από ταυτόχρονη αλλαγή των αναλυτικών προγραμμάτων, τροποποίηση στάσεων και συμπεριφορών εν γένει στο σχολικό και εξωσχολικό περιβάλλον (Φλογαίτη, 2006).

Τα παραπάνω συμπεράσματα μπορούν να χρησιμοποιηθούν στο σχεδιασμό των προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης σχετικά με το τοπικό περιβάλλον και με έννοιες, όπως βιοποικιλότητα, αιφορία, προστατευόμενες περιοχές.

Τέλος, η έρευνα μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως οδηγός για περαιτέρω έρευνες για την καταγραφή και την αποτίμηση των γνώσεων και των στάσεων των μαθητών αναφορικά με τα τοπικά περιβαλλοντικά ζητήματα, για τα απειλούμενα με εξαφάνιση είδη, την προστασία φυσικών περιοχών και την αιφορία αλλά και για το σχεδιασμό κατάλληλων εκπαιδευτικών παρεμβάσεων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αναστασάτος, Ν. (2005). *Σχολείο και περιβάλλον. Από τη θεωρία στην πράξη*. Αθήνα: Ατραπός.
- Γεωργόπουλος, Α. & Τσαλίκη, Ε. (1993). *Περιβαλλοντική εκπαίδευση, Αρχές, Φιλοσοφία, Μεθοδολογία, Παιχνίδια & Ασκήσεις*. Αθήνα: Gutenberg.
- Cohen, L. & Manion, L. (1994). *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας* (Χ. Μητσοπούλου & Μ. Φιλοπούλου, Μτφρ). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Θεοδωροπούλου, Ε. & Καΐλα, Μ. (2005). Προς μια Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στη βάση της αρχής της σύνδεσης των γνώσεων, στο *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, ερευνητικά δεδομένα και εκπαιδευτικός σχεδιασμός*. Αθήνα: Ατραπός.
- Κόνσολας, Μ. (2004). Μια εισαγωγική θεώρηση για τη μεθοδολογική προσέγγιση project, στο Katz, L. & Chard, S.: *Η μέθοδος project: Η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης και της δημιουργικότητας των παιδιών της προσχολικής ηλικίας*. μετάφρ. Λαμπρέλλη, Ρ. Αθήνα: Ατραπός.
- Ματσαγγούρας, Η. (2002). *Η διαθεματικότητα στη σχολική γνώση - εννοιοκεντρική αναπαλαίωση και σχέδια εργασίας*. Αθήνα: Γρηγόρη.
- Milbrath, L. (1995). *Το όραμα μιας αιφόρου κοινωνίας*, στο Miller, G.: *Βιώνοντας το Περιβάλλον II - Προβλήματα Περιβαλλοντικών Συστημάτων*. Επιμέλεια Παυλόπουλος. Αθήνα: Εκδόσεις ΙΩΝ.
- Μπαμπανάσης, Σ. (2005). Οικονομία, Περιβάλλον και Βιώσιμη Ανάπτυξη, στο *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, Ερευνητικά Δεδομένα και Εκπαιδευτικός Σχεδιασμός*. Αθήνα: Ατραπός.
- Ξανθάκου, Π. & Καΐλα, Μ. (2002). *Το δημιουργικής επίλυσης πρόβλημα*. Αθήνα: Ατραπός.
- Σκαναβή, Κ. (2005). *Περιβάλλον και Κοινωνία: Μια σχέση σε αδιάκοπη εξέλιξη*. Αθήνα: εκδ. Καλειδοσκόπιο.
- Φλογαίτη, Ε. (2006). *Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και την Αειφορία*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Φώκιαλη, Π. (2005). *Βιώσιμη ανάπτυξη*. Πανεπιστημιακές σημειώσεις. Ρόδος: εκδ. συγγραφέα.